Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/naviinitavnevoli008800

Микола Струмов.

На війні та в неволі.

поезії

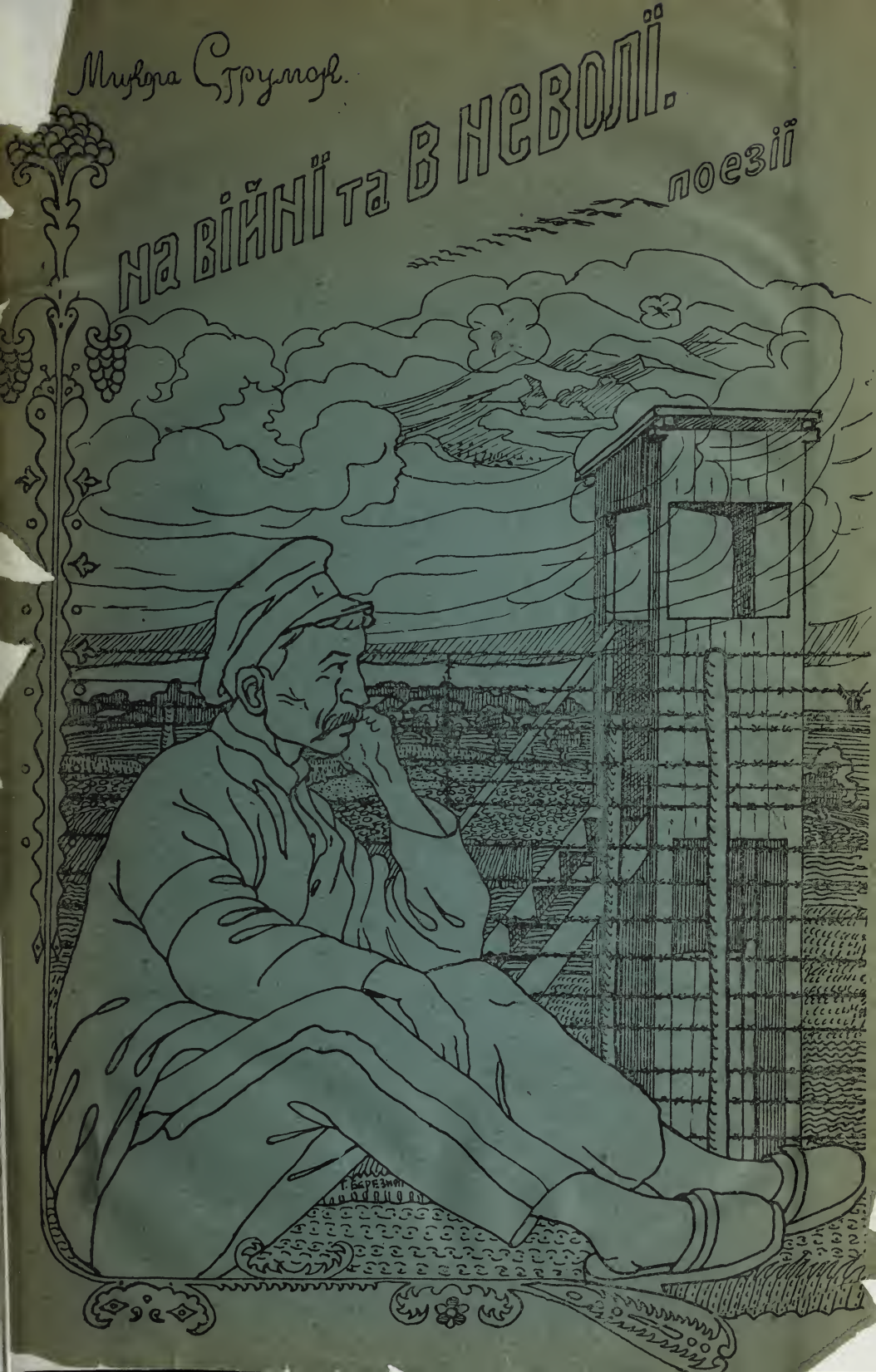

Бібліотека полонених табору Зальцведель.

Ч. II.

Микола Струмок.

НА ВІЙНІ ТА В НЕВОЛІ.

поезії.

БІБЛІОТЕКА
Ч.....
І. ЧАЙКОВСЬ

UKRAINIAN BOOK STORE
10348-101ST STREET
EDMONTON - ALTA

ЗАЛЬЦВЕДЕЛЬ.
Друкарня Союза Визволення України.
1917 р.

891.79
S9273
Om

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

Мої вірші.

Мої вірші, журбою повиті!
Наболїлий мій стогін душі!
Мої кволії квітоньки, дїти, —
Породила вас туга в тиші.
Ви росою осїннього ранку
Впали сумом на серцї моїм
І туманом знялись на світанку
Перед днем непроглядним, сумним...
Та єдині зо мною ви знали
Днї безжурні, сміялись колись,
І зо мною любили й кохали—
Співом щастя із серця лились...
А тепер у негоду, в неволї
Ви сумуєте вірні менї
І про людськую плачете долю
На жорстокій кривавій війнї.
Ви зо мною були на Вкраїнї
І співали в волинських лїсах...
І мандруєте ось на чужинї,
На далеких карпатських горах.
І коли я від туги нїмію,
Слїз розпуки шукаю в душі
І ховаю останню надїю—
Ви співаєте журно в тиші.

Здиньово, Угорські Карпати. Сїчень 1915. р.

В Карпатах.

Гірськая річенька синьо-прозора,
Лїсом зеленим мережані гори;
Біля провалля ялиця струнка
Слухає пісню журливу струмка.

Море зелене—простір полонини,
Річенька вється ся в глибокій долині;
Неба безодня, що краю нема,
Вечера тихого зоря ясна.

Хатка різблена на гірському схилї,
Церкви старої піддаша і шпилї;
Пісні далекої в горах луна,
Пісні дївочої скарга сумна.

Мюлінг. 5. червня 1916. р.

Потік.

Я родився на верхах
Серед гір, і в снігах
Сам пробив собі шлях у долину.

Рив я груди Карпат
І під громи гармат
Я пісні свої ніс на Вкраїну.

Я зимою ще спав,
Коли вихор зривав
Сніг з верхів і кидав в полонину,

А негода ревла,
Всі стежки замела,
Морем снігу вкрила країну.

Та дихнула весна,
Я прокинувсь од сна,
Пригорнув ся до камяних грудей—

І на лоні землі
Пісні перші мої
Я складав, щоб не чули їх люде.

І з верхів у ярки,
І в провалля стрімкі,
З гір я зносив бурхливії води;

Скелї горді точив,
Гомонів і шумів,
І не знав я угаву свободи.

Та в проваллї на днї,
В гірській синїй водї
Перші згадки я в плéсї ховаю...

Все, що снилось менї,
В нетрах гір на веснї,
Про це зроду нїхто не узнає

Бо смерека струнка,
Що росла край струмка,
Утопилась в обіймах співучих.

Сїрі ж скелї нїмі
І не зрадять менї—
От чому я веселий—ревучий.

Я родився на верхах
Серед гір, і в снїгах
Сам пробив собі шлях у долину

Рив я груди Карпат
І під громи гармат
Я пісні свої нїс на Вкраїну.

Мюлінґ. Дол. Австр. 29. грудня 1915. року.

Думи вояцькі—думи козацькі.

Другові моєму Т. А. Хуторному, поручику 309. п. Овруцького полка, георгіевському кавалеру, вбитому на горі Маківці.

I

То не сокіл в небі яснім
Пісню волі клекотав...
То не вітер буйний—рясний
З дерев листячко зривав...
То не зоря ранком гасла
Перед йдучим світлом дня...
І не дівчина то красна
Свою доленьку кляла...
Гей! Козак то молоденький
Тугу в пісню виливав,
Бо вже й коник вороненький
В бої з ворогом упав...
Бо без краю бють гармати,
Кулї день і ніч летять—
Тїло біле шматувати
І пострелити хотять.
Смерть у вічі зазирає,
З серця міць останню пє,
регоче, і ридає,
І спокою не дає...
Чорний ворон в небі має,
Вєть ся, кряче, бє крилом—
Карі очі повиймає,
Тільки ляжеш вічним сном.
Біле тїло сїроманцї,
Вовки будуть жвакувать
І козацькі костї вранцї
По проваллях розтягать...
Буде дощик в хмарну осїнь
Слїзьми плакати в горах—
Сльози цї, неначе роси,

Упадуть на тих кістках.
Дощик ті кістки обмиє,
Вітер висушить гірський
І серпанком білим вкриє
Вихор з снігом зимовий...
І нїхто у гори дикі,
В ті провалля не зайде
І не знатимуть повіки
Тїло спить козацьке де...

II

Та минуть ся осїнь, хмари
Пролетить, як сон, зима
І розвіють ся примари—
І зітхне весна сама...
Од чарівного зітхання
Все прокинеть ся кругом
І страхіття, і страждання
Одлетять минулим сном.
Оживуть гірські струмочки
Стане тануть білий снїг
І водою у ярочки
Миттю в діл глибокий збіг...

. . . . . .

Зорі довгі, ранки ясні,
Небо сине,—мов смарагд,
Гір зелених схил квітчастий
І шумливий водоспад...
Ніч прозора—безлїч зорі--
Місяць глянув чарівник,
Усміхнувсь і враз за гори,
Лїсом вкриті,—згинув—зник.
А в долинї там, де рине
Споміж скель гірська ріка,
Де струмок у річцї гине—
Видко костї козака.
Знесли їх бурхливі води...
Пісню їм струмок співав
Про нові, веснянні вроди,

Що когось хтось покохав...
Що дівчина «молодейка»
На «сімнайцятій» весні
Слуха пильно соловейка
І рожеві бачить сни...
Що «сердейко» те дівоче
Хоче жити і любить
І козачі карі очі
Їй ввижають ся що мить...
Дивних ще пісень чимало
Біля білих тих кісток
Про минуле, про бувале
Проспівав гірський струмок...
Та навіки одпочило
Тїло біле козака—
Пилом кісточки покрило
Коло річки, край струмка.

III

І минають лїта красні,
Час іде, біжить зима,
Гаснуть в небі зорі ясні—
Козаченька все нема...
І не буде, і не встане,
На коня не упаде,
Не пригорне, не погляне,
І з ума вже не зведе...
. . . . . .
. . . . . .
Сокіл вільний в небі чистім
Пісню волї клекотав,
Вітер буйний рясне листя
З лїсу гірського зривав,
Зоря нїжна тихо гасла,
Смутнїв вечір в смерку дня
І дівчина гарна, красна,
Свою доленьку кляла.

Карпати. Коростів, 25. сїчня 1915. р.

На Бердо.

(Гора біля с. Тухольки).

Тихо в Карпатах. Зимова пора.
Сонце сміється ся і сяє.
Снїгом убралась висока гора—
Горам тим краю немає....
Тихо. Нї вітру, нї згуку не чуть.
Сонні ялиці дрімають.
Дивний серпанок морози їм тчуть,
Скали на глицях їх грають.
Низько схилилось од снїгу гілля
В пишнім зимовім одїннї—
Шати найтонші їм доля сплела
В ясному сонця промінні.
Кожная гілочка, низочка глиць
Взором роскішним повита
І мерехтить вся алєя ялиць
Соняшним світлом залита.
Тихо на горах. Білїють снїги.
Даль кришталева яснїє.
Снїгу скрізь повно по всї береги—
Морем воно простиріє.

Тухолька, грудень 1914. р.

На горі 1058 метрів.

Ось убрав мороз ялицю,
Наче пишну молодицю!
Тонкі взори на гілках—
На сорочці й на лиштвах!
Кожна глиця сріблом сяє—
Як намисто перлом грає,—
Густі віти всї в снїгах—
Ледве встоїть на ногах.
І стоїть струнка, чекає
І задумана зітхає,
Поки вітер налетить—
Всю красу зірве умить,
Взори нїжні поломає,
Скалки срібні познимає,
Струсить снїг з усїх гілок
І закрутить у танок.
Пожартує, насмієть ся—
Сам у гори ген повєть ся....
А ялиця занїміє
І від туги помарнїє,
Мов красуня молодая—
Білі рученьки ломає
І чекає—не діждеть ся,
Чи недоленька минеть ся.

Тухолька, грудень.

Козача доля.

Дума присвячена другові Т. А. Хуторному, вбитому 18. квітня в Карпатах на горі Маківці.

Порубаний, постреляний козак умирає...
В чистім полї свою долю кляне—проклинає:
Та бодай ти, клята доле, бодай і не снилась,
Коли менї молодому така смерть судилась!
Сам у полї, на роздолї, сам один конаю—
Тільки вітер в степу вільний мене потїшає...
Та високо в небі сокіл квилить, проквиляє—
Товариство на вечерю кличе, викликає...
А трава в степу шовкова, і ковиль, і квіти
Обступили козаченька, наче батька дїти...
Обступили, засмутнїлі,—росу ранню ронять...
Та далеко на Вкраїнї по душі не дзвонять...
І не дзвонять, і не знають нї батько, нї мати,
Нї дївчина чорнобрива, що клялась кохати—
Вік кохати і любити і вік сподївatись...
А тепер на віки з щастям треба розпрощатись...
Прилетїла зозуленька, зозуленька сива,
У голівках козакові прилетївши сїла,
Тужно—журно закувала, наче стара мати,
Що голосить—сина просить в похід не рушати...
Розгуляв ся вітер буйний, виє—завиває,
Чорні хмари з України у степ завертає,
Закрив сонце, щоби ясне в небі не сміялось,
Щоб від бурі все до долу смутно посхилялось,
І дощі рясні упали і кріваві рани,
Щоб обмили козакові.... Ба!—Козак не встане!...
І не встане, і не гляне, закрив карі очі—
І на рівні міцні ноги нїколи не скоче...
Спить на віки і не чує, не чує—не бачить,
Як лютує буйний вітер,—тужить, в степу плаче,
Як самотная могила тихенько зітхає—
Не одну козачу долю у себе ховає....
А хто знає? Тільки вітер та степ цей широкий,
Степ козачий та ще небо безкрає, глибоке.

Либухори. 12. марта 1915. р.

Війна.

Кров навколо!... Мертві люде!...
Жах страшний спирає груди—
Плакать, я б кричать хотїв...
Та десь голос загубив....
Бачиш! Цей іще живий!
Цей—вродливий, молодий....
І в питаючих очах
Безнадїйний, бачиш, жах?!...
. . . . . .
Той.. склепив в стражданнї очі...
Ось розкрив.... і щось шепоче...
Тільки шепіт цей нїмий—
Вже не наш він, не земний...
. . . . . .
Чуєш!?... Стогін чийсь несеть ся?!...
Смерть впила ся і смієть ся,
Бенькетує без упину,
І ковта кріваву слину,
І могили вириває—
Що дня тисячі ховає!...
. . . . . .
А за милї дві від бою
Бумажки лежать горою—
Ситі люде в карти грають
І маєтки наживають...
Упивають ся до пяна...
Під веселий дзвін стакана
Зводять з розуму дївчат,
І «pro patria» кричать....
. . . . . .

Либухори. 11 лютого 1915. р.

Перед боєм.

Менї в очі глядить вічна ніч небуття—
З її погляду серце холоне—
Чую я похоронній дзвони,
Чую плач, чую люті прокльони...
—Це набезвік прощаєть ся щастя життя.

. . . . . .

А там ранок на сході радіє,
Зорі гаснучи в небі мигтять,
Роси перли на зїллї тремтять,
Соловейкові гимни звенять
І туманами далеч сивіє.
Скоро сонечко встане з—за гаю
В морі сяйва золотім...
Та із сонцем ясним
Вдарить пострілів грім
І гарматна музика заграє...

. . . . . .

Соловейкова пісня, і кулї, і стон,
Ясне сонце і ранок весняний,
Клич побідний, крівавії рани—
Все злило ся в танець якийсь пяний—
Хтось регоче упившись крівавим вином...

Завадів, 8. травня 1915. року.

Страшний сумнів.

Я сліпий!?.. Маю очі й не бачу!?..
Хто пригнав мене в гори страшні?
Я тремчу!! Боже!... Розум я трачу!?
А де правди дізнатись менї?...
Я мовчу... І бою ся згадати...
—Я в бою когось вчора убив!!!
—Може брат це... ішов визволяти
Україну?!.. Й життя положив?!
. . . . . .
Тихо... Ніч вже лягла на Карпати,
А в долинї річки гомонять.
Я не сплю... Я боюсь з «цим» вмирати...
І боюсь собі віри понять!...
. . . . . .
. . . . . .
Моя совість не спить...
Серце ниє, болить,
А в душі,—наче море шумує—
Хочу правду я знать,
Бо від лютих проклять
Я землї під собою не чую!...
Тихо. Гори мовчать...
А я хочу кричать...
Я не можу!... Піду пошукаю
Там... В проваллї страшнім,
В його зорі нїмім,
В мертвім зорі я правди спитаю.
. . . . . .
Я глухий?! Уха маю—не чую!?
Ось лежить він і очі склепив;
Стулив мертві уста і нїмую
Свою правду навік затаїв...
А навколо все спить,
Ясна нічка летить
Над Карпатами, зорями сяє...
Та смерека струнка
Край гірського струмка
Вся в задумі тужливій зітхає.

Квітень, 1915. року.

Галицькій Українці.

Сколє. 3. лютого 1915. р.

О, я знаю, ти тяжко страждаєш—
Ти найбільше у жертву дала,
Може більш ти нїчого не маєш
І життя може ти прокляла...
Бо зостались тобі тільки сльози
І самотняя туга в ночі,
Тільки бурі, негода і грози...
І ти долю женеш кленучи.
— — — — — — — — —
А ми в вирі страшнім потопаєм,
Ми у нїм поховали друзїв,
І за що маєм згинуть,—не знаєм—
А ведем за собою братів.
Мовчки ми у могилу лягаєм,
А за спиною чуємо сміх—
Хтось за нами регоче—впадає,
Що на вік нас хова молодих...
Ти ще плачеш? Ти можеш ридати?
А у нас слїз немає давно—
Ми самотні умієм страждати,
Бо ми вмерли... і нам все одно.
В душі моїй немає слїз—
Вона від болю занїміла...
О, краю рідний, що ти знїс?
—Ти став увесь сама могила...
Перед очима гори тїл
І згарищ чорні домовини—
На місцї тихих рідних сїл
Сумують спалені руїни...
Скрізь потолочена стерня,
Гробами вкрите цїле поле
Навік забутих без імя,
А решту вкинуто в неволю.
Мій край заснув кошмарним сном
І в снї важкому вже не плаче...
І над зруйнованим селом
Лїтає ворон, сумно кряче...

Естергом—Табор, Угорщина. Вересень 1915. року.

Зневіра.

Годї! Більше сил не маю—
В боротьбі загину я!...
І в останнє це співає
Пісня пізная моя.
Вмерло все—самі могили...
Це не люде—трупи йдуть...
Простягають руки білі,
Один одного жеруть...
Навкруги нїма пустиня—
Голі скелї і снїги...
Вічна ніч змінила днину—
Жити вже нема снаги...
Швидче ж вмерти, щоб не чути,
Як несеть ся стогін чийсь...
Щоб в останнє скинуть пута...
Гей! Остання пісня лийсь!...

Карпати Сколє, 3. лютого.

В неволї.

Я тужу самотнїй, надїю вже трачу—
Чи скоро кінчить ся неволя моя?
Як дощ цей осїннїй душа моя плаче,
Як вітер в негоду у полї буя.
Заткались туманами далї осїннї.
Сховали ся гори. Без краю мрячить.
Пожовклеє листя трепоче в нидїннї,
Зриваєть ся вітром, до долу летить...
І крутить ним вітер, жартує як хоче,
І плачеть ся сїреє небо над ним—
Так доля лиха над ними регоче,
Знущаєть ся, крутить життям молодим.
. . . . . .
Враз пасмо крізь сїрії хмари прорвалось...
І з неба на землю впав сніп золотий!—
Це сонце осїннє в останнє сміялось...
І плакав радїючи день дощевий.

16. вересня 1915. року.

В полонї.

Через пишну угорську рівнину,
Через гори Карпати старі,
Через галицьку смутну країну
Швидко-крилою пташкою лине
Моя мрія у рідні степи.

. . . . . .

О степе широкий Вкраїни,
О, краю рідний, краю мій,
Тобі співаю на чужинї,
Летить до тебе в самотинї
Моїх думок тужливий рій...

. . . . . .

Дитячі лїта—спогад милий,
Пора юнацька—боротьби,
Вкраїни доля нещаслива
І пісня тиха, і журлива—
Все, все зостало ся в тобі...

. . . . . .

А ті весняні довгі ночі,
І гай, і хатка над ставком,
І синї очі—любі очі,
І нїжний шепіт уст дївочих—
Все снилось там чарівним сном.

. . . . . .

Ти так далеко, краю милий?!
Чи ж ще судило ся менї
Твої хатки узріти білі?
Твої пісні почуть журливі?
І снити ще рожеві сни?
Чи вже на віки одлетїла
Надїя бачити тебе...
І тільки пісня вільнокрила
В останнє спокій мій збудила...
А далї й пісня не прийде?...

Естергом—Табор. 29. травня 1915. року.

Згадки.

Як зтиха нічка сном повіє
Й вечірній морок прилетить—
Я сни мережаю, лелію,
Живу я згадками в ту мить.
Лечу до тебе, рідний краю,
На крилах мрій...—Зникає просторінь!
Ось гори, діл, Днїстер минає...
Це вже лїси!—Моя Волинь!...
Велике місто, сяйво світла,
Ряд улиць, гомін у юрбі...
—Моє тут серце в щастї квітло,
Сміялось, плакало в журбі...
О, згадки милі! Ось хатина,
Де я любив, де я кохав,
Де очі любі, очі синї,
Дївочі—вперше цїлував...
Де все забув, усе покинув,
Поетом став, красї молився,
Де в казцї рік, як день, пролинув...
—І я в неволї пробудився!...
О, де Ти рідная країно?!
—В думках до Тебе лину я,
Даремне кличу сон до рана—
І в мріях гине ніч моя.

Естергом—Табор. 10. жовтня 1915. року.

Ночі весняної.

На весні у темні ночі
Хтось ввижаєть ся менї:
Чийсь я шепіт, чиїсь очі,
Поцїлунок чийсь в огнї...
Серце бєть ся,
Мрія вєть ся...
Ти?—не Ти!... неначе сон...
Чом мовчиш, не озовеш ся?
Чом так тихо все кругом?...
. . . . . .
Хтось до грудей груди горне,
Хтось шукає уст моїх,
Хтось в нічній безоднї чорній
В снах лелїє золотих...
Серце млїє...
Де, Ти, мрієш?!
Ти?—не Ти!— Невже це сон?
Хто ж так тепло душу грїє?
Чом так тихо все кругом?

Мюлінґ. 3. травня 1916. року.

У вечері.

Довгий вечір, здаєть ся, без краю...
Я нудьгую один в самотї
І в неволї тужливо співаю
І спокою не можу знайти.
Вітер тужить, з дощем розмовляє...
Плаче дощик, на дворі сльота—
Я даремне потїхи шукаю—
Не вернути минулі лїта...
Де поткнусь усе стїни нїмії,
Ґрати скрізь... і не сплять вартові...
Я ховаю що дня молодії
Мої мрії, укохані сни...
Спіть рожеві! Вас вітер вколише...
Нічка темна у хмарах схова...
Спіть кохані, в душі моїй тиша—
В нїй гнївливі умерли слова.

Мюлінг. 31. жовтня 1915. року.

* * *

Менї знов снить ся сказка—мрія...
І річка рідна змежи гір,
І даль вечірняя синїє,
І повний співу темний бір.
І берег тихий коло млину,
І легкий плескіт хвиль в ночі,
І срібна пісня тихо лине,
Кудись, до щастя нас звучи...

30. травня 1915. року. Естергом—Табор.

*
* *

Нива зелена, широкеє поле,
—Доля нещасна, зрадливая доле!
Маки червоні, червоні, як кров,
—Устонька любі, розлука, любов!
Квітки цвітуть і пишають ся синї,
—Синї волошки, як очі дївчини...
Згадок налинув сумуючих рій,
—Згадок сумуючих, казок і мрій.

26. травня 1916. року ст. ст.

* * *

Менї приснив ся рідний край,
Як степ широкий, повний волї;
І в рідній хатї тихий рай...
—А я прокинув ся в неволї
В чужинї, кинутий в недолї...
. . . . . .
Мене сьогодня не займай,
Чому сумний я, не питай,
—Менї приснив ся рідний край....
. . . . . .
. . . . . .
Менї приснились любі очі,
Як небо синє на веснї;
І люба мова уст дївочих,
Як казка дивна у ві снї...
—А я прокинувсь о півночі...
І слухав чорну тишу ночі....
. . . . . .
Мене сьогодня не займай,
Чому сумний я—не питай.

Раштат у Баденї. Нїмеччина. 20. червня 1916. року.

* * *

Небо просторе—під ним, нїби море,
Пишная нива хвилює жита.
Світе безкраїй—та долї немає,
Марне минають юнацькі лїта!
Буйная ниво—вродила щаслива—
Золото стиглеє скоро зберуть.
Гей моя доле—звікуєм в неволї,
В нїй і пісні мої певно умруть!

Український табор біля м. Зальцведель. Нїмеччина.
2. липня 1916. року.

В ночі.

Нічка срібна мовчить,
Місяць з неба глядить,
Зтиха зорі далекії сяють.

Серце в мріях летить,
Серце хоче любить,
Серце кличе тебе, дожидає...

Там за долом Карпат,
Де тополї шумлять,
На широких степах України—

Уста любі у млї
Щось шепочуть менї
І слова ті летять на чужину.

Я той шепіт ловлю,
З слів тих пісню мою
Про кохання, про щастя складаю—

І в нїй тужу й сміюсь,
Своїй Казцї молюсь,—
Для якої відстанї немає.

Хай же нічка мовчить,
Місяць з неба глядить,
Зтиха зорі далекії сяють...

Серце в мріях летить,
Серце вміє любить,
Серце вірне тебе дожидає.

16. вересня 1916. року.

Журавлї.

Сьогодня з півночі ключами
Тяглись на південь журавлї,
І високо під небесами
Чуть було—кур—ли, кур—ли...
І сонечко, підбившись в гору,
Манило вільних журавлїв
Туди, де тепло, де за морем
Їх ждав привіт чужих країв...
— — — — — — — —

Нехай летять вони в чужину,
Тут журно—осінь йде сумна—
Їм перебути тільки зиму,
А там, як знов прийде весна,
Вони розгорнуть дужі крила,
Зберуть ся в довгії ключі
І в край полинуть рідний, милий
Й ми знов почуєм їх—«кур—ли»...
— — — — — — — — —

І що разу, коли вертають
До нас весною журавлї,
Я що разу чомусь згадаю
Тих, що зостались в чужинї...
—Яка це мука бачить збори
І щастя радісних друзїв,
Слїдити лет їх у просторі
До моря дальнїх берегів,
Летїти думкою за ними
В далекий, любий, рідний край,
А самому в чужій, чужинї
У слїд шептати їм—«прощай!».....:
Зостатись хворим, одиноким,
Без сил, без ради, без друзїв,
Самому в світї цїм широкім,
Серед покинутих могил!...
— — — — — — — — —

Так ми колись розгорнем крила

І полетим у рідний край,
Та тут зостануть ся могили
І в слїд хтось слатиме «прощай».

Табор Українців б. м. Зальцведель. 20. вересня 1916. року.

Зміст.

		Стор.
1.	Мої вірші	3.
2.	В Карпатах	4.
3.	Потік	5.—6.
4.	Думи всяцькі—думи козацькі. .	7.—8.—9.
5.	На Бердо	10.
6.	На горі 1058 метрів . . .	11.
7.	Козацька доля	12.
8.	Війна	13.
9.	Перед боєм	14.
10.	Страшний сумнів	15.
11.	Галицькій Українці . . .	16.
12.	Зневіра	17.
13.	В неволї	18.
14.	В полонї	19.
15.	Згадки	20.
16.	Ночі весняної	21.
17.	У вечері	22.
18.	Менї знов снить ся . . .	23.
19.	Нива зелена	24.
20.	Менї приснить ся . . .	25.
21.	Небо просторе	26.
22.	В ночі	27.
23.	Журавлї	28.—29.

Ціна 30 фен.

3 0112 077654629